

Рыгор Барадулін

ЛІРЬКА

Начныя азярны

Еўразія

Рута мята

Угаманіўся бор

Шчыравала пчала...

Бел 2
Б 64

Мастак: Я. Қулік

7—4—3
137—66

Начныя азярыны

ВЕЧНАСЦЬ

Мне ясным сонцам лес накіраваны —
Не ведаць змрочных лёхаў нематы.
З табою кожным нервам знітаваны,
Не, Вечнасць, я ў цябе не наняты!
Зязюлямі гадоў пракукаваны,
Бор галавы маёй аснежыш ты
і ўладна пакладзеш на лоб круты
Зямныя, ўпартыя мерыдыяны,—
Мяне не ўстрашыць захад залаты.
Да зор скірую думак караваны,
Арлы іх прывітаюць, як браты.
Не знікну так, як цень, як гук пусты.
Не адцвітуць вачэй маіх паляны,
Прабіўшы жвіру мокрага пласты.

МАЯ БАЦЬКАЎШЧЫНА

З суседзямі падзелішся скарынкаю.
Адно не ўмееш з торбаю прасіць.
Як ластаўка,
з падстрэшша рук Скарынавых
Тваё крыляла слова на Русі,..

Ты бласлаўляла даланёй кляноваю
Сваіх сыноў.
Слязамі дабляла
Бяліла лён на світку Каліноўскаму
І Нёмнам ў сны Ёрублеўскага плыла...

Зеленакосымі, тугімі сеткамі
Злавіла Свіцязь юнакоў спакой.
Хоць ён пабраўся з песняю суседскаю,
Але выяснянкі не забыў тваёй...

Люблю цябе
у веснавых праталінах,
У белай хустцы маладых снягоў.
Як на грыбы,
багаты ты на таленты —
Пільней глядзі і нерушы знаходзь.

Радзі, зямля,
ты — шчодрая і сціпая.
Каб толькі маразоў не знала рунь!
Імя тваё нашчадкам з нетраў выплыве —
Сівых стагоддзяў рэха:
— Бе-ла-русь!..

* * *

Пльвцуць пльты
па пльні пльткай.
Вятрыска
абтрасэе лапы.
А пльска
кінутаю пльткай
Аж восем хваль
збівае запар.
Кладзі на пльт
хапок атавы,
Пад галаву
закладвай рукі,—
І слухай,
як рака каўтае
Вугроў,
нібы вудоўі,
пруткіх.
Нябёсы
Ўшаччыны зялёнай
Навучаць
жаўруковай мове.
Ў вачах
чародкі хмар залётных.
Пльвцуць
пльты
і мары
К мору...

ВЕРАСОВАЧКА

Іду, Лагчынка перасохлая
Ледзь папярхнулася расой.
Ці прымеш госця,
Верасовачка —
Дачка вясёлых верасоў?

Тут, помніш,
Нам ва ўсім паверыўшы,
Жылі суседзямі лясы.
Цвілі у бацы-сі вочы верасам
Ад слова ранішняга —

«СЫН».

Прыйшла пад хату грушка дзікая,
Ледзь я свой год другі сустрэў.
А ходзікі на сценцы цікалі,
І падалі дажджы са стрэх.

Тут, як у казцы, ў лядах восенню
Карову пасвіў кот Мірон,
Лісіца пеўня з дому зносіла
І вечар глух ад камароў.

Мяне купалі у ліповачках,
У бацькаў торкалі рукаў.
Калыску маладзік да поўначы
На вострых рожках калыхаў.

Ноч, як малога, хутар хутала
Аўчынай жнівеньскай імжы.
...А сённа грушына без хутара
Стаіць бабылкай на мяжы.

А сённа зацвіла ігрушына
За трыццаць год упершыню...
Чым гэта вока запарушана?
Хто там парушыў цішыню?..

Схіляю галаву з пашанаю,
Адсюль нясу ў трывожны шлях
На кожнай далані па жаўранку
І па хмурынцы
на плячах...

ГОД

Анатолю Вялюгіну

I

Заспанья прачнуліся гримоты —
І кнігаўкай спявае лазіна,
Самлелая ад леташняй спякоты,
Абложная дыміцца баразна.
Шчэ гнёзды стылыя, пустыя соты,
А ўжо ад слоў хмялее да відна
І ні пра што не думае вясна —
Дачка гарачай ласкі і пяшчоты.

У вочы зазірні — не ўбачыш дна.
Далёка недзе прыпар і турботы.
Гуляе дзеўчына, пакуль адна...
Цяжарнее калоссем цаліна.
З гнязда глядзіць пухнацік жаўтароты
Клапоты ад цямна і да цямна.

II

З далёкага цяплыньскага павета,
Пакінуўшы ржавець з'араны плуг,
Спатнелае, расхрыстанае лета
Прыйшло — і луг ад конікаў аглух.
Смугою ахінулася планета.
Займае дых гарачы кменны дух.
Дзе воблачка, дзе дзьмухаўцовы пух?
І просінь просіць шырыні ў прасвета.

Ад завірух калючых пацярух
Наскрозь дарога ўезджаная ўгрэта.
Шчырэе летні дзень адзін за двух.
Пал воч вясновых чыстых не патух,
Нібы агонь далёкіх зор Сусвета.
Падлетак над стагамі робіць круг.

III

У Белавежы — лосьна, язьна ў Шчарі
З лясной крыніцы агнявы глыток.

Узважлівая яснасць дзёрзкай мары
І стрыманасці першы халадок.
Сігае ястраб думкі праз гушчары
Над зброснелаю зацішшу заток.
Перакідае восень жоўты ўток
І, па традыцыі, згушчае хмары.

Разблытаць хоча бліскавіц маток
Рабінавая ноч. Рабін стажары.
Лядком на лузе шкліцца капыток.
Сівее ржэўе. Звонка стыне ток.
Пяро раняе вырай на абшары.
Рунь прагавіта цягне зябкі сок.

IV

Зажмурылася смачна аканіца.
Спіць на пярынах белых цішыня.
А сіверу ссінелая сініца
Ніяк не можа дачакацца дня.
Рацэ, як рыбаку старому, сніцца
Прыцмок саміны, стылы лёд ліня.
У дуба-ведуна з-пад караня
Прабілася бруістая крыніца.

Ляціць адліжны каркат варання
З яліны, што стаіць, нібы званіца.
Сядлае ўсход гарачага каня,
Штораз вышэе ў сонца вышыня.
І першапутак неба рэжа ніца
Палосак рэактыўных палазня.

* * *

Маторы наклёнулі
Цішу прадоннай вобласці.
Айсбергамі няўкладнымі
Праплываюць воблакі.

Твой горад
на дне глыбокім —
Чырванапёрымі іскрамі,
Бы карасі крутабокія,
Трамваі бліскаюць.

Адгор'ямі вострымі
Вытыркаецца готыка.
Дажджоў зялёныя водарасці
Сонна пагойдваюцца.

І, можа, русалкай
ты, русаватая,
Шукаеш мяне
па рэчышчы?..
Прынік я
да роўнядзі ілюмінатара
Зямлю чытаю,
як дно пярэстае...

БЕЛЫЯ НОЧЫ

I

Пошчак ушчэнт пашкуматаў
Сонную млявасць спакою.
Коннік скача наўскапыта —
Кожкаюць лёгка падковы.
Мядзведзь абнюхвае
чалавечы след,
Ашчэрана пашча
багны іржавай.
Коннік спяшаецца
апавясціць свет
Пра маладую дзяржаву,
Зямлі не кранаюцца
капыты —
Вякоў абагналі многа.
Коннік,
хачу папрасіць,
каб ты
На міг суняў
варанога...

II

Атланты —
інваліды
Вялікай Айчыннай вайны
Аднарукія,
аднаногія.
Даўно
на заробкі ў горад
прыйшлі яны
З-пад Полацка,
з-пад Ноўгарада.
У кружалах
развязвалі торбы цішком,
Вячэралі
прадубленай саланінай.
Шукалі работы
самай цяжкой

Ільновалосыя
Селянінавічы.
Аднавяскоўцы
касілі густы муроґ,
А яны
ў маўклівай згодзе
Падставілі плечы
пад глыбы муроў
У тысяча сямісот
далёкім годзе.
Паспрабуй
на плячах
горад трымаць.
Не дачакалі падмены.
Каменная
не адпускае турма,
Самі сталі
каменныя.
Маўкліва церпяць
парабкі вякоў —
Ні продыху, ні адхлання.
Я пазнаю
сваіх землякоў.
Ну хто іх назваў
атлантамі?

III

Чэрвень
баіцца ступіць
на пракосы,
Зламаныя падымае званочкі.
Дзяўчаты на Белай Русі
чэшуць русыя косы.
У Ленінградзе
Белья ночы!
Белья ночы!
Беглі ногі,
Пакуль
масты не разведзены.
Ад любага
шлях дадому

доўгі —
Дабраліся ледзьве...
Белья ночы,—
ці гэта блукае
Белы мядзведзь
на полюсе?
А можа святло вачэй,
што патухлі ў блакаду,
Асвяціла раптоўна
Марсава поле?..
Ты не спяшайся,
румяны ранак!
А летняй ночанькі
не надточыш,
Вачэй каханай
сіняе ззянне.
Белья ночы,
белыя ночы...

* * *

«На Беларусі
Пчолы, як гусі»,—
Прыгадваў зямляк
у выраі.
Зоры спелі,
зоры гаслі,
Мох зязюльчын
рос на вываратнях.
«Ем сырую зайчыну
Ды люблю Айчыну!» —
Прысягаў паўстанец
нябёсам.
Дзверы
дню маладому
расчынены —
Расой ішла песня босая:
«Я здыму парчу,
Ножкі абвярчу...
Песню азяблюю
Сагрэць хачу...»
Торкнецца ў крыгу
лыч карасіны,
Сонную роўнядзь успеніць.
Згару я
на вейцы тваёй
расінкай,
Беларусь —
мая мова
і песня.

**КАМЯНІ
БРЭСЦКАЙ КРЭПАСЦІ**

У скронях зямлі
Мы трывожнымі жылкамі стукаем,
Мы сценамі жывымі былі
Крэпасці непадступнай,
Гэта акамянеў
Наш гнеў,
Гэта мы згарэлі ў агні,
Мы — скрываўленыя камяні,
Мы хацелі для вас цішыні,
Людзі...

АРЦЕЛЬ ІНВАЛІДАЎ

Нож спатыкаецца. Малаток картавіць.
У пярэстрыкі ходзіць дратва.
Арцель інвалідаў у кожным квартале
Перавышае графік.

Прысмерклі вочы. Скручэлі пальцы.
Некалі сумаваць за работай.
Успаміны казіную ножку прыпальваюць,
Выціраюць слязіну ўпотай.

За вокнамі ходзяць цыбатыя ліўні,
Град буйнакаліберны шчапае гонту.
Прыхваткамі шые бацька шчаслівы
На абедзве нагі
сыну

Новыя боты.

* * *

Паката дах апусціў плячо.
Не можа ўсё грыбасей спыніцца.
Субота.
Падлогу мые дзяўчо,
Падторкнуўшы так, як мама, спаднічку.

Пярэвісла бразгае па вядры.
Масніцы просьбу сваю прарыпелі:
«Дзеркачом нас,
жвірком нас
тры,
тры,
тры!»

Узад-уперад,
узад-уперад...»

Лакцём валасы адкінь ды адкінь.
У вадзе дажджавой заходзяцца пальцы.
Затое ўжо гэтак гараць сучкі,—
Здаецца, падлогу наскрозь прапаляць.

Гараць і падэшвы — нельга трываць.
На ганку топчацца прысмерак сонны...
І звонкія ногі студзіць трава,
Як дзве асмужаныя сасёнкі.

ШАПКА

Усю зіму з апраткаю забытай,
Як у глухім бярагу, ў шафе спіць —
Не маладая ўжо аладка-шапка,
Саперніцу вушанку ненавідзячы.
І толькі аднаго яна баіцца,
Каб гаспадар вясною не надумаўся
Аддаць яе вароне на гняздо,—
Не паўтарыць бы сумны лес бабулі.

...Зайшоў з марозам гаспадар у хату
І моўчкі, стомлены, за стол садзіцца.

Калі, бывала, летам ён палуднаваў,
Ляжала на краі шырокай лавы,
А гаспадарскі сын яе прымерваў.
З-пад доўгага брылька ружовашчочкі
Глядзеў малы, як яблык з-пад лістка.
Свяціўся бацька ўсмешкаю шчаслівай.

Чаму брылёк так напал надламаны?
На золку гаспадар устаў, каб сеяць.
Шчырэў уночы дождж—І, як вашчыны,
У соты ўсю раллю парашаціў.
Было на ўскоце сонца. У кішэню
Яе паклаў таропка гаспадар
І прывітаў з пашанаю Ярылу
Ды папрасіў, каб ярыне спрыяў ён.

А што вушанка? Апусціўшы вушы,
Усю зіму праходзіць. Незайздросна!
Лютые Люты, сцюжыць Студзень. Снежань
І той гады ў рады бывае ціхі...

Зух-Сакавік яе цяпець не можа,
Хоць ён падыме вушы гэтай соні.
Ледзь сонца ласкавейшым вокам гляне,
Аладку-шапку ўсторкне на хапку.

Ну, а ў Красавіка па-кавалерску
Яна ляжыць—на чубе і на вуху.
Май ветраны—штоноч чакай у хаце,
Пакуль яму кудлаціць чуб каханка,

...Выходзіць гаспадар, і дзверы ціўкаюць.

Ну, як не ўспомніць Чэрвень загарэлы!
Дакошвае лугі — знаходзіць гнёзды,
Кладзе ў яе цяплюткіх птушанят.

Брылёк
сасмяглы Ліпень перакручвае
І нагінаецца крыніцу выпіць.
Не спіць у шапку, носіць яе радасны
Вусаты Жнівень ледзь не на патыліцы.

Праводзячы вачыма вырай сумны,
Яе рукой прытрымлівае Верасень,
Нідзе не забываецца Кастрычнік,
Нацягвае на вушы Лістапад,

Яна прапахла вапнай і зямлёю.
Зрабілася ад ліўняў і ад сонца
Якраз як сівагракава крыло...
Што апроч снегу бачыла вушанка?

Апошні раз ішлі з гаспадаром
І на яе лісток чырванацыбы
Апаў, як той падлётак на буслянку,
Азяблы, кволы і такі дурненькі...

Апрыкла ўсё, хутчэй бы Сакавік,
І, безумоўна, ён па даўняй дружбе
Гаспадару напамніць пра яе.
Якія ж дні ў вушанцы непаваротлівыя!

ДЗЯТЛІНКА

Уладзіміру Караткевічу

Дасвецце займаецца ціхае.
На лістах раса халодае
Узбегла на ўзмежак,
задыхалася
Дзятлінка белагаловая —

Пляменніца дзятла белагрудага,
Унучка завеі ўскудлачанай.
Сукню, што зелянеецца рутаю,
З канюшынай купіла ў складчыну.

Ля дзяўчынаныкі шчырэюць з раніцы
Чмялі —
сваты басавітыя.
Адвячоркам туман стараецца
Ногі ўхутаць світкаю...

Навальніца прасторы вымые —
І дзятлінка зноўку клявае.
На чужыне асветліць сны мае
Сваёй галавой бяляваю.

Дзятлінка снежнарутая,
Я к сляза па Радзіме,
чыстая...
Таксама і Беларусь мая
На ўзмежках цвіла
і выстаяла.

ПАРТЫЗАНСКІЯ КОТЛІШЧЫ

Тут пагоркі шалямі вагала.
І трымаюць счахлае вугалле
У зямлі,
як скарб апошні колішні,
Сем'яў партызан
старыя котлішчы.

Пыхнулі з вугалля іскры зоркамі,
Партызанам ззялі ў ночы золкія.

Не спазнаўшы месяца мядовага,
Яблынькі прачнуліся ўдовымі,
Доляй падзяліліся з рабінамі —
Дзічкамі агорклымі зрабіліся.

НЕРУШ

Неруш ранішні —
роднае слова,
Мне шукаць цябе,
покуль гляджу,
Пад зялёным крылом верасовак,
Пад крысом
і спякоты й дажджу.

Слова,
што як нарог для ратая,
Як для ластаўкі —
стромы вільчак,
Ад якога на небе світае,
Ад якога яснае ў вачах.

А пашчасціць — натрапіцца неруш,
Зазвіняць недзе промні наўзбоч.
Неруш свой
панясу я аберуч,
Як слязіну з матуліных воч.

Ад абразы,
ад позірку злога,
Шлях забытаўшы для насланьня,
Неруш ранішні —
матчына слова.
Мне, як бору,
цябе засланяць!

КАШУЛЯ ПАЎЛЮКА ТРУСА

Чырвоныя ружы,
Чорнае лісце...
Няўжо гэта праўда:
«Насіў калісьці...»?

Як туман на дасвеці, святлее кашуля —
Здаецца, мурог з Паўлюком кашу я.
Расхрыстанья, ступаем поплавам,
Нам фыркаюць ветры храпамі цёплымі...
.....

Маці кужаль прала пры лучыне,
На расе маёвай палатно бяліла.
Паўлюка чакала,
Дні лічыла,
Сустракаць выходзіла ў даліну.

А пасліся ветры буйныя ў зялёнай,
Балаболкай рэха білася на шыях.
«Зазвіні, сыночак, жаўранкам залётным!»
Маці ўпрыхваткі касаваротку шыла.
.....

Песню родную гукала чарнабрыўка,
Па далёкім сумавала доме,
Адгукалася з дняпроўскага абрыву:
— Ой, не світи, місячэньку,
Не світи нікому...

І кашулю вышывала рупна
Чарнабрыўка ў інтэрнаце вечарам
І, як сонца,
Ёй заходзіла на рукі
Галава паэта кучаравая...

Чорнае лісце,
Чырвоныя ружы —
Крумкач жалобы
Над радасцю кружыць...

* * *

Шыбы рады
ад выбухаў мірных звінець.
Плынь закутая глуха ные.
Лёд ірвуць на Заходняй Дзвіне —
Падпіраюць неба слупы ледзяныя.
Узроўі чуюць
на вострых хрыбтах траву:
З аголенымі мячамі
наступае зялёнае войска.
Прачынайцеся,
слухайце —
Лёд ірвуць!
Паплыве ён
Застылым воскам.
Дрэва ракі задрыжала
ад вяршаліны да камяля.
Трэснула кара ледзяная
ад нізу да верху.
Лёд ірвуць!
Неўзабаве зноў
загаворыць Зямля
На зялёнай мове лістоў,
поўнай шчырасці і даверу!

ДУБРОЎКА

— Дуброўка! —
Сінявокі прашчур
Сяброўку юную гукаў.
І рэха,
    быццам камень з прашчы,
У Нёмнаў падала рукаў.

Свяціўся страхам пень струпехлы,
Сіпела багна:
— Заглыну!..
Тугая,
    трапяткая бегла,
Схмялелая ад палыну.

Як прысак,
    сыпаліся росы
З некракутых касою траў.
Ён даганяў упарты,
    рослы.
І верас ікры казытаў.

А лес галёкаў,
    яхкаў,
    мяўкаў,
І дыхаў горача Тумаш.
Мох баравы
    стаў мяккі-мяккі,
Клубіўся чуб —
    туман-туман.

Я пазнаю зеленабровых —
Для іх вякі,
    што скразнякі.
Бязрозкі ў кудзерках дубровак
Як беленькія каснікі...

СТАРЫ ЛЯСНІК

Не прачнуўся бор. Залачае.
Песні дрэмлюць пад цёплым крылом.
Мох паклыгчан лычамі —
У шкоду дзікі ішлі напралом.

Стары,
увесь як ячмень пераспелы,
Ляснік сонца будзіць брыдзе.
Следам туман —
белы-белы,
Заблытаўся ў белай барадзе.
Рукі старога
дрэвы гаілі,
Як пеўня,
за глотку бралі агонь,—
Тысячарука
сосен галіны
Паўтарылі рукі яго.
Калыханку спяваў сасёнкам.
Хутаў немаўлят у халады.
Зеленакрона і сёння
Шуміць
голос яго малады...
Грыбы пайшлі. Жыве з аброку.
Сінеецца верасовы сум.
Яму пакажа неруш па-сяброўску
Апошні ў бары лясун...

МАЯ МОВА

Сцвярджаюць гісторыкі і мовазнаўцы,
Што паступова сціраюцца грані нацый
І, нібыта як перажытак,

аджыць павінна абавязкова

Мова маці маёй — беларуская мова,
Што мне, як імя ўласнае, блізкая і знаёмая,
Што па жылах маіх цячэ

і сонным Сажом і Нёманам.

Я чакаю часіну сябрыны людскай,
Але не згаджуся, што родныя мовы лускай
Былі на рыбіне чалавецтва,
Якая ў вечнасць плыве акіянам вечнасці.
Галеюць увосень гаі-касмачы,
Па вясне расціскаюць лісты
Свае кулачкі маладыя.

І калі нават мова мая замаўчыць,
То не зробіцца мёртвай латынню.
Словы, дзе кожны гук
Азяблай сініцай цінкае,
Не стануць тэрмінамі медыцынскімі.
Гэтыя словы

Павінны вывучыць будуць нанова,
Каб даведацца,

Як Русь мая, белая

Ад вясioвай наклеці

І касцей няпрошанай набрыдзі

З-пад чарапастых свастык,

Вольнай воляй сваёй даражыла,

Як з братамі і сёстрамі

Шчыра дружыла.

Калі мова мая

Уліецца ў агульны людскі акіян,—

Пацячэ ў ім, стрыманая,

Цёплым Гальфстрымам.

і будзе мне сэрца грэць

Кожным ашчаджаным словам,

Мая спрадвечная

Беларуская мова!

*

На партызанскі аэрадром
Наступае пасляваенны сасоннік.
З усіх
прапахлых аерам
дарог
Сюды
з'язджаюцца сёння.
Жылікі трывожныя
каранёў
Забіліся ў аэрадрома на скронях.
Дым
сігнальных кастроў
Дыхнуў
неспакойным настроем.
Маторы гудуць?
Не хвалюйся, стары.
Вучыся ў бора —
той і не шманае.
Успаміны трывожныя
пратуры.
Хай сплываюць сны
туманамі.
Я цябе
ад вятроў засланю,
Засцялю
травастоем стракатым.
На тваю
парэпаную даланю
Хай спакойна
садзяцца
стракозы.

*

Сонца
снапы прамянёў
развязаła.
Медалямі пацямнелымі
пабліскваюць
партызаны.
Чырвоныя стужкі

на грудзях
гараць.
Замоўк на момант
птушыны грай.
Сябры
абветранья,
загарэлыя
Сядзяць
пад сасной-сувязной
за гарэлкай.
Яны не робяць
з выпіўкі
культу.
Шклянку для смеласці
перакульваюць.
Па дне шклянкі, што стаяла
каля мурашніка,
Сунецца мурашка,
як самаходка цяжкая...
Не пракаўтнуць
успамінаў камяк
ветэранам —
Скупую слязу
рукавом выціраюць.
Сосны!
Зялёныя хмары
развесьце —
Гэта ж
бацькі майго равеснікі.
Сюды не прыехаў
у час прызначаны —
Сон яго
сосны вартуюць
на партызанскай Ушаччыне.

* * *

Уладзіславу Нядзведскаму

Прачынаюся ад клёкату —
Разбудзіў мяне
і Палессе.
Па драбінах рабін
лёгка
Цені ўгару палезлі.
Добрыя сны
дома дасняцца,
Час пра дарогу думаць.
На бухматай,
як хмара,
буслянцы
Клякоча
чырвоная дзюба.
Бусел глядзіць,
ці далёка да восені.
Няйначай, пляменнік
таго цыбатага,
Што колісь прынёс
шчасліваму Восіну
Кірпатага Уладзіка ў хату.
Бусел
клякоча,
стараецца —
Ваколле
поўніцца звонам.
Так валачобнік Уладзік
велікоднай раніцай
Некалі
яйка зубіў чырвонае.
Бусел,
хай у цябе ўсё ладзіцца,
Не ведай лішніх клопатаў,
Насі бацькам
каржакаватых Уладзікаў,
Дальбог, яны —
добрыя хлопцы!

* * *

Ішла над ціхім лесам поўня.
Расы чакалі верасы.
Пад вербамі ў нагрэтым чоўне
Дзяўчына мыла валасы.

Яшчэ худзенькімі рукамі
Вязала, мокрыя, вузлом.
Усмешка на вадзе блукала.
Хмурынкі возера вязло,

Прасілася у косы стрыжка.
Шаптала з берагам карма.
А косак не хапала крышку,
Каб дзве лілеі утрымаць.

Ледзь-ледзь хавалі зайздрасць хвалі,
Аж закіпелі у трысці,—
Мяне і човен падмывалі
Далёка з юнай заплысці...

* * *

Птушкамі колісь былі цыганы,
Лёталі ў вырай,
Ды воллі
Неяк наелі,
І ў неба яны
Узняцца не здолелі болей.

Ах, цыганы...
Вогнішчы, таганы,
Перамяняныя коні.
Толькі грывастыя табуны
Скачуць па снах неспакойных.

Да скону бясконцы
Шляхоў сувой.
Зялёная хата — дуброва.
Толькі цыганскае
Над галавой
Вечнае сонца вандровак.

Дзе ні прыстаў — абжывайся наноў
І зноў
За стары занятак.
Калі не пакрыўдзіў бог цыганоў,
Дык гэта на цыганятак.

Ад вогнішчаў смуглыя, як жалуды,
Сняць яны цёплы кухан.
Вырай курлыгча пра халады
Небу на самае вуха.

І цыганам,
Сынам зямным,
Боязна сытых воляў.
Колішнім птушкам,
Дорагі ім

песня,
дарога,
воля...

ЗЯМЛЯ

Люблю твой нораў, сцішаны і грозны.
Таксама промню кожнаму жадзён.
Ты павядзеш плячом — шчабечуць вёсны,
Другім — завеі капыцяць загон.

Сама спаткала поўдзень высакосны
І мне паслала шчодры вырай дзён.
Хай будзе на лугах тваіх відзён,
Дыміць не аддыміцца след мой росны.

Я слухаю з табой пчаліны звон.
Дзевятым валам узняла барозны
І сына сейбіта ўзяла ў палон.
Абрусам руні маладой здавён
Заслана ты, як круглы стол шырозна,—
Для ўсіх павінен быць не цесным ён!

* * *

Надта заядлы рыбац Адвячорак,
для прынады ў раку накрышыў
дробных зорак.
Слуп тэлеграфны,
што стаяў на беразе,
нажывіў ён, як чарвяка.
Ды пакуль што
нічога не берацца
ў вясёлага рыбака.
Сонца дрыжыць паплаўком.
Рака ўся да дна
відна.
І Адвячорак кradком
сочыць за чарвяком.
Чарвяк пачынае звівацца,
раптам нырнуў паплавок,—
і Адвячорак,
шчаслівы, радасны,
на бераг выцягнуў
змрок...

ЗАЗІМАК

Вёсцы не дрэмлецца.
Надвор'е нядрэннае.

Балюча глядзець шарпаку
На сябе самога.

На чорнай зломіне-сухадрэвіне
Зімуе буслянка самотна.

З цяплом у мароза
Быў доўгі торг,
Покуль, дзе выбралі торф,
Шкліў ён глыбокія выраі.

Буслы-выгнаннікі недзе ў выраі...

Белья крылы страсаюць пух,
Ад якога займае дух:
Ух,
        такі
        ён, да звону, настылы,
Аблачынкі праплывае густымі.

Разам з аблачынкі тымі
Гняздо стыне...
Здаюцца здалёк буслянка белая
І чорная сухадрэвіна
Буслом,
Што акрыў галаву крылом
Падрэзаным...
Адстаў, нябога, ад чарады...

Гэта ж не чараты —
У лёд закавала рака
Пер'е буслова, з'інелае.
Ад подыху вецярка
Дрыжыць яно,
        белае-белае.

ЛІСТОК УШАЦКАЙ ВОСЕНІ

Раўчук заспаны веў лагчынкай,
Залелі камянькі на дне.
Павесялеў мой шлях.

Ляшчыннік

Заднеў у сінім тумане.
Расой, раскідзісты, апырскаў —
Злую.

Ды тут, як сябруку,

Лісток

цялячай мокрай пыскай

З даверам торкнуўся ў руку.

Раўчук

ужо звiнiць рачулкай,

Дарую мокрым верасам.

Так па-цялячаму

расчулены,

Што замычу, здаецца,

сам...

ПАМ'ЯЦІ А. В.

Белая завіруха
ломіць
зніцелья рукі,
галосячы,
ходзіць па Мінску.

Чорная скруха
правіць памінкі
па смеху майму
з тваімі вачыма.

Я пасынкам стаў
У лёса-айчыма,
пасынкам
у зямлі-мачыхі,
на якой я драбней
за зярнятка макавае.

Чакаць мне няма чаго,
чакаць мне няма калі.

Я —
колас пахілы,
горам наліты.
Рухаюцца ліфты —
бачу
рухомыя
дамавіны...

Лёд апошні выдзёўбаюць пешні
ручныя дворніцкія гракі.
Зіму за горад вывозяць спешна
Грузавікі,

А хто маю зіму вывезе?..

* * *

Я, малада, не ведала,
Ці было лета, ці не было?..
З народнай песні

Ліст высах, ззелелы,—
Бляшаны скрогат.
Бабіна лета,
Белья скроні.

Касу на атаву
Памалу клепяць —
Касьба не тая.
Бабіна лета.

Застылая кропля
Ліпнёвага воску —
Лета кароткае,
Лета — ўвосень.

Далёка ліўні,
Шаленства залевы.
З жалем шчымлівым
Маміна лета...

ЛЯСНАЯ ДАРОГА

А лес туманом затоплены.
Не дужа спяшаецца дзень.
Рэха ў мяккіх пантопліках
Падмоклым мохам ідзе.

Рабынечка-арабіначка,
Нібы з падлёднага тхла,
З заглушы летняй прабілася,
Вырвалася да святла.

Сівер здалёку дыхае,
Ашчэрыў сто дваццаць зяп.
Стынуць выбоіны ціхія,
І ліст перажоўклы азяб.

Дарога знянацку заломіцца,
Выгнецца палазком,—
Дрыжыць на яловай далоні
Саломінка
З абмалочаным каласком...

ПАЭМА ЖЫТНЯЙ СКІБЕ

I

Мой дзед
рыжанін Галвінш,
Механік па млынах,
На грошы быў не галы
І выпіць —
не манах.
Яго прываражылі
Азёры
ці ільны?
Зрабіўся старажылам
Ушацкай стараны.
Прынамсі,
не малая
Заслуга той
адной,
Якую зваў
Маланкай
З касою ільняной...

II

Кугікала малое —
Мне большала радні.
А камяні малолі,
Спявалі камяні.

Каціўся верасамі
Вясельны каравай:
— Ой, дзеўка,
абрусамі
Застолле накрывай!..

Ішоў праснак
у прымы
Да бульбы нацянькі.
Андрэва чупрына
Бялела ад мукі.

А на млыны куліўся
Коўш зорны з-за сяла.
Вясёлая Кулінка
«Латышачкай»
была...

III

Радні і год нямала
Забьўся наш парог.
Адно
«латышкай» маму
Яшчэ завуць парой.

IV

Латышскі стол гасцінны
Наноў
сяброў сабраў,
Як на старым гасцінцы,
Завочна тут ад страў.
Бі,
піва,
п'янай пенай,
Крышы дубовы склеп.
Кляновым лістам,
кменам
Запах уладна хлеб.
...Над ціхаю сядзібай
Сярпок маладзіка.
Чаму ж ты
з жытняй скібай
Дрыжыш, мая рука?..

V

Над ціхаю ракою
З далёкай цішыні
Забыты млын грукоча,
Спяваюць
камяні...

* * *

Віктару Ліўземніеку

Удары перуна —
perkona grandi¹
Пярун —
persona grata²,
сапраўды:
Таго й чакай,
Што з неба раптам гракне,
Страсе маланкі
з рыжай барады.
Ваколле —
дом сасновы,
рудастволы.
Над прорвай непагадзі
ходзіць дом,
Стараецца пярун —
мяхі з жарствою
З плячэй скідае,
крэкчучы,
на дол.
Аберуч
«газік» працірае вочы.
Ані душы.
Усё нібы праз сон.
Падчас пльыве
у забыццё абочын
Кажан распяты: —
чорны парасон.
Над Латвіяй
рабінавыя ночы.
Гараць
клянюў чырвоныя стагі.
І Даўгаву трасе
ад золкай ношы,

---

¹ Perkona grandi (латыш.) — удары перуна.

² Persona grata (лацін.) — пажаданая асоба.

Пад намі
б'ецца ў берагі
з тугі.
А мы ляцім вышэй,
пад люты лівень,
Мы зараз адарвёмся
ад зямлі.
І вось
тугія ліўневыя ліны
Нас,
як напяты ветразь,
узнялі.
Сузор'яў спелых
трапяткія бліскі
Трасіруюць
халодны змрок,
шкляны.
Мы ў вечнасці ў гасцях,
і рай нам блізкі.
Далёкімі пажарамі —
кляны.
І так шкада зямлі,
вясёлай, грэшнай.
Што ў вечнасці,
што у раі рабіць?
Ды з прорвы
вырываемяся,
нарэшце,
Ў гарачую
Галактыку
Рабін...

ЛЕСНІЧОЎКА ВЭДЗІС

А пад вясёлкай-восілкай,
Як баравая пчолка,
У ясеневай восені
Зблудзіла леснічоўка.

Галіны па-над сцежкамі
Па сажаню ў размаху.
У леснічоўкі ўцешнае
Імя —
«Прагоніш смагу».

На тое воля восені
І залатой завеі,
Што Ручайком —
Авоціньшам
І гаспадар завецца.

Каля гасцей расчуленых
Ды каля песні ціхай
Пльыве-пльыве рачулкаю
Шчыруха-леснічыха.

А ручайкай з возера
Іскрыцца леснічоўна,—
За ёю нашы позіркі,
Як Даўгаваю чоўны...

Тут студня знакамітая
І ўсім вада да смаку,
Ды болей акавітаю
Мы праганяем смагу...

Выходжу ў ноч спакойную,
Ваду знаходжу неяк.
На дне халоднай конаўкі
Травінка зелянее...

Падушкі ўзбіла белыя,

Жадала:

— Лабу накты!¹

Мне ж, як салдату бегламу,
Не спіцца доўга надта.

А леснічоўне хораша
На мурагу на вышках.
Мне ў хаце нешта горача,
Я зноў да студні выйшаў.

Сябе я пераконваю,
Тут нечая правіннасць:
Тры ў небе поўні — конаўкі,
На дне па тры травінкі...

Гайдалася—
гайдалася

Вядро —
і ў студню села.
Чаму ж не здагадалася
Паслаць і мне на сене?..

Не яблынька лясовая —
Ты злая асачынка...
Мяне старымі совэмі
Тры поўні асачыла.

Иду сабе бяссоннікам,
Не знаю сам кудою,
Сасоннікам, сасоннікам,
Палянкай маладою.

Дах туманоў залатаны
Змакрэлым, жоўтым лістам,
І просяць пеўні Латвіі
У неба дзень няглісты.

Пацягваецца соладка
Дня маладога пахмур.

---

¹ Лабу накты! (латыш.) — добрай ночы!

РЫЖСКІЯ РУКАВІЧКІ

А снегавеі люцелі...
Азяблыя,
    як сінічкі,
Пальцы твае ляцелі
У рыжскія рукавічкі.
Пухнатым гнёздам не верыў -
Губамі лічыў чародку,
Залётных хаваў ад ветру
Запазухаю таропка.
І, птушкалоў захмялелы,
Я слухаў, як з непрывычкі
Ачуньвалі, і смялелі,
І цінькалі ціха сінічкі.
Прыбой,
    супакой свой табар!
Стой,
    сівер,
не прыся на крызе
Твой,
Балтыка,
    даўні сябар,
Я на цябе
    у крыўдзе.
Зямнымі, марскімі багамі
Клянуся —
    зрабіла дрэнна:
Астрашыла птушак снягамі,
Малых
    і вясной не сустрэну.
У соснах над дзюнамі
    вырай,
Дзе гнёзды звiлі сінічкі.
Вы грэлі іх —
    дзякуй шчыры,
Рыжскія рукавічкі. __

Еўразія

ЧАЛОМ ТАБЕ, ЕНІСЕЮ!

У руках не калыша вятрэц галышы,
Замёр.
Ліст не варушыцца...
Шафёр,
Матор заглушы.

Шушанскае...

Ціха...

Насцярожылася маўкліvasць пільная.

Ці гэта

Ільчова хаціна,

ці ільменка,

якая толькі што слухала

Елісеевай хвалі ўсхліп

і цяпер пад зялёнай паветкай ліп

сушыцца.

Не адказвае

Шушанскае...

Першы пажоўклы ліст

ліпа на ганак стрэсла...

Чакаюць, падагнуўшы калені, крэслы.

Адпачывае лямпа,

Што Крупская колісь прывезла...

Немаўлячы мезенец

на столі настылай сібірскіх снягоў

мог бы заслانیць трапяткую плямку

ад гэтай лямпы.

Святло было мірным зусім.

І ў падумку не браў, што на ім

падсмаліць

сваё, даўно не густое, пер'е

двухбезгаловы арол імперыі...

Як ціхі прыстанак,

спакушае спакоем

альтанка

з хмелю ляснога

дзікага,

Гадзіннік цікае...

Хвіліны апошнія
лічыў ён свету старому.

На стале —
Ільчова пошта...

На «ясна» барометр,..
А ён навальніцу паказваў,
калі апускаў Енісей
свае плечы пакатыя.
І снегавыя падушкі для Енісея
азяблымі пальцамі ўзбівалі завеі.
А ў галавах ледзяной пасцелі
стаць разам усе маразы хацелі...

Енісей,
на ўспамін
лёгка ты

уздыхнуў
і лісты
дзікага хмелю
зашапталіся, зашумелі...
Здымаю ўдзякі шалом
перад табою з пашанай —

Чалом

табе, Енісею,
чалом,

што ты Ільча адведаць спяшаўся,
ды выбегла
шустрая Шуш
насустрач.

Чалом

за твой крыгалом,
які Ільча на дасвецці будзіў
і доўга па сцежках таежных
рэха вадзіў.

Чалом,

што ты ахінаў Ільчовы думы
выраевым крылом.
Чайкі ўзляталі з твайго пляча.

З далёкага выраю
ты клікаў выраем
Ільча.

Чалом,
што па табе веславала паволі,
як колісь па Волзе,
вясёлкі вясёлым вяслом
надзея.

Чалом,
Енісею!..

УСІНСЬКІ ТРАКТ

«З чортам
ты заключыў кантракт?»
Прорва чорная
шчэрыць скалы.
Страх арліны —
Усінскі тракт.
Толькі травы
шумяць ласкава.
Толькі ў стромах
вузей прасвет —
Не разыдуцца
дзве завірухі.
Толькі вецер
губляе след,
Толькі кедры
заломваюць рукі.
Рэчу
блажыць у галаве,
З круч сарвалася —
долу абломкі.
Не туман
па рацэ плыве —
Прыдрамалі.
ў цясніне аблокі.
Зоры ў жменю б,
як жар,
згарнуць
Мне шчаслівай трывогі
замнога —
Зверху ўкіз
на аблокі зірнуць,
Адарвацца
ад страху зямнога.

МАРАЛУ
ЗРАЗАЮЦЬ ПАНТЫ

Дрыжыкі па целе,
Марал пацее
У тры паты.

Панты
Зразаюць
Нажоўкай.

Капыты
Б'юцца на жоўклай
Траве...

Трывае...
Рэжце ж!

Ці нажоўка тупая?!

Нарэшце!..

На свежым пяньку выступав
Жывіца чырвоная...

Выпусцілі
З загона!

Грукнулі
Усе закладзіны суха.

Рвануўся...

Замёр...

Прыслухаўся...

Страх яшчэ казыча
Пахвіны.

Трасянуў галавой па звычцы,
Што рогі там быць павінны,—

Няма іх!

На міг
Нямая
Цішыня.
Толькі кедры шумяць.

Больш

Не суняць!

Раскручваецца пружынай

напятай

Увесь балючы,

Безабаронны,

Лабаты...

Ад абразы заб'ецца

Пад кедры густыя.

І покуль

Боль не

Астыне —

Не зварухнецца, не тропнецца,

Каб не ўпала

На свежы пянёк ані кроплі...

Адстоіцца

Сум у вачах,

Як змрок у цесных прагалах.

Нават пысы гарачай

Не астудзіць вадою крыніц...

А побач

Яго сябры

З маладымі

Рагамі

будуць гнаць маладых алянціц...

* * *

Як лёгкую лодку,
«Латвію» на плячах нясе
Спакойны і дужы мужчына
Енісей.
Аб сваёй красе
Ён і не здагадваецца, магчыма.
Абапал зляднелыя горы
грудзячы,
Спакойна дыхае на свае ўсе
Шасцікіламетровыя грудзі.

Малодшы брат Акіяна,
Сібірскіх рэк стырnavы...

А я ж яго бачыў
Зусім маленькім,
Калі ён з гранітных рук Тувы
Вырываўся, нібы алень той.

Думаў у брата быць да
паўдня —
Рупіўся ў шлях нязнаны.
Ноч агарнула. Павек не падняць,
А ўсё не відаць Акіяна...

Імчаў наўпрасткі...
Ах, далёкі які
Брат сівавусы, горды!..
Камення даўкія камякі
Падступалі да горла.

Назад не вяртацца!
За вярстою вярста.
Пагарачыўся яўна.
Ужо «маладым чалавекам»
Стаў,
А толькі адолеў Саяны...

З далані на далонь
Перакідваў кацяркі
І дзьмухаў на нас,
Нібыта
Ад зерня ён адвяваў асцжкі,
Набраўшы ў прыгаршчы жыта.
Яшчэ Саяны на моцных зубах
Выбухаў рэха качалі...

А тут, глядзі, сівізна ў валасах,
Зморшчынкі пад вачамі...
Пльві, Енісей!
Не старэй,
А сталей.
Як з роўным, пагутарыш з
братам.
Мужчынская будзе размова,
але
Не ўчую —
і мне сумнавата.
Я і сам з табой пасталеў...

Расказ начальніка будаўніцтва

Енісеем,
    супроць быстры,
Каля юнага Дзіўнагорска,
Плыў таймень,
    яшчэ не стары,
Па-гаспадарску спакойны і горды.
Кожную сітняговую мель,
Кожны вір
    і залом лукі
Знаў таймень,
Як свае плаўнікі...
Прамень
З глыбіні прарастаў.
У акіяне стыў ледастаў.
Ды раптам —
    закалаціла,
Звузелі балючыя берагі —
Гэта не сетак ціна —
Плаціна,
    дарагі...
З размаху хвостом —
    рэха рванулася да ляска.
Віселі луска
    і плаўнікі,
Шматкамі кары
На кедры, які
Зляцеў з гары
стромай.
Таймень плыў супроць быстры
З гордай стомай.
Прыціх Дзіўнагорск ад дзіва.
Хвалі, як вінаватыя,
    раны тайменю залізвалі
А Енісей плаціна цадзіла
Кітом вялізным.

ПАДПЛЫВАЮЧЫ ДА ДУДЗІНКІ

Ад стынi

густымi рабіліся хвалi

Аж вiнт з ператугi стагнаў з адчаем.

Над снегам счарнелым вясёлкi ўставалi.

Дзяўчына з Гродна карміла чаек.

I па-дзявочы —

няўклюдна, мiла —

Яна кiдала кавалкi хлеба.

Ах, не дакiнула...

мiма... мiма...

А чайкi справа,

а чайкi злева

Да хваль прыпадалi неяк нялёгка,

Плылі па iх, гушкiх,

як гускi, нязграбна.

Каб зноўку чайкамі стаць у палёце —

Над намi крылы заломвалi раптам.

Дзе крыл заломы,

дзе броваў надломы

Перасякалі мы круг Палярны.

А недзе далёка каціўся Неман,

I снілася сонца зялёным палянам...

Ноч...

Дванаццатая гадзiна.

Паўшар'е парыпвала воссю сухою.

Сонца ўздоўж далягляду хадзiла,

Гадала —

заходзiць

цi не заходзiць?

Абнiжалася,

ды ў мiг апошнi,

Цi перадумала,

цi што забыла,

Вярнулася —

Угору пайшло,

як пожнi,

Ледзь не кранулася тундры настылай.

Жаніх у дзяўчыны — «чалавек казённы»,
Вяртаецца ў часць,
ён хлопец добры.

Гадала,
глядзела ў ваду князеўна —
Едзе надоўга
ці ненадоўга?..

Бразгалі ключніцы-хвалі ключамі...
Дзяўчына з Гродна карміла чаек...

ТАЛНАШКА

У сваім накамарніку
Ты, нібы ў паранджы.
Дык бяры
у напарнікі,
Майстрам стаць памажы!

Трапяткая і тонкая
Ля цяжкога вядра,
Ты — галінка лістоўніцы
На вясновых вятрах.

Ды тваімі далонямі
Заграбаць бы жаркі,
Сталі б жарам
Халодныя
Жоўтыя аганькі —

Краскі поўначы познія,
Што, як хмель малады,
Расцвітаюць ад позірку,
Ім дарма халады!

Ноч і ты —
сінявокія.
Відната, відната.
Ну, няўжо гэта вокала
Вечная мерзлата?

Ціха, вецер, дзяўчыніны
Валасы варушы.
Нам прыгнуць бы ляшчыніну,
пашукаць спарышы.

Хітравата пытаецца:
— Ці ж даўно халасты?
А пад намі падталыя
Пласты мерзлаты...

ТУВА

Рванецца вецер на
прастор —
Скакун незакілзаны,—
Спускаюцца мядзведзі
з гор,
Нібыта партызаны.

Кавыльнабровая туга
Па росах і па ліўнях
Ужо не ўся твая,
Тува,—
Мне
сэрца апаліла!

Густая, ціхая трава
Расце над чужакамі.
Тува,—
Ты ўся, як цеціва,
Нанятая вякамі...

Твая зялёная туга
Па тапары, па склюдзе
Запоўніла мяне —
тайга,
Маёй тугою будзе!

КАРГЫРАА¹

Уласны голас гучыць незнаёма —
Боязна рэху ў гарах начаваць,
Чуваць,
Блукае
са стромы
на строму...

Мядзведзю старому,
Як грузнаму ламу,
Нязручна ступаць па ламу —
Яшчэ заколеш лапу
На сваю галаву.
Пасварыўся, відаць, з сябрукамі.
Рыкае...

Ля абрыву лёг
На спякоце.
У гулкі лёх
Камяні коціць.
Пацягне лапай,
Звесіць вуха —
водгулле доўга вухкае...
Настылымі грукаючы кіямі,
Здалёку ідзе,
Пакланіўшыся акіяну,
сівы сівер...

Цішыня.
Чую,
Як у падхмарным чуме
Зайчаняткі грызуць
Верхавінкі тальніка...
— Я песню так зразумеў? —
Пытаюся.
Суседка вясёла глянула,
Ад усмешкі не тоіць вачэй.

---

¹ Вельмі своеасаблівы і самабытны від гарлавых спеваў.

— А песня простая:
«Ехаў-ехаў,
Шлёпнуў буланага
І паехаў хутчэй...»

* * *

Пашой сапе
Пузаты паш:
Гарачы трон —
Трыножнік.
І мяса першабытны пах,
Як продкаў, нас трывожыць.

Шаманіць над катлом чабан
З даўгім нажом,
З двухзубцам.
Яго ты зараз не чапай —
Ён унікае ў сутнасць.

Прыгроб жарку:
— Няхай, няхай!..
От, выгнуўся дугою
Стрыечны брат кравянкi —
Хан
Ад часнаку даходзіць.

Вар ашалелы
Зубы сцяў,
Як д'ябал лаласаты.
Апошні раз
Баран гасцям
Паказвае азадак...

З тайгі
Чакае стэп дажджу.
Жаўрук замоўк знячэўку.
Ды толькі што гэта сяджу
Спакойна
Я — качэўнік?!

А дзе скакун мой дарагі?
Чый лёг аркан на шыю?
Упалынелы стэп тугі
Б'юць капыты чужыя.

Запелі стрэль!
А вакол —
Каб куст,
Каб ручаінка...

Чабан вярнуў
З сівых вякоў
У нашу рэчаіснасць:

— Стэп — добры стол.
За стол пара!
У дзве рукі,
Памаду
Бяром мы з рук гаспадара
Па ласаму кавалку...

Палын не стыне на губах.
Бараніна дыміцца.
І стэпу першабытны пах
Ад Чадыра —
Да Мінска...

АДАМ І ЕВА

Пакуль далёка спіць залева
І сопкі песцяцца ў смуге,
Яны ўдваіх,
Адам і Ева,
Капаюць бульбу
у тайзе.
Конь пасвіцца,
бялее грыва
З перастаялае травы.
Спрадвечны сум
апаў тужліва —
Лятуць у вырай журавы.
Услед махаюць крыллем кволым
Кусты, лімонніцы, чмялі.
Спрадвечных дрэў
спрадвечны кворум,
Спакой спрадвечны на зямлі.
На момант
сэрца ён асіліць,
І здасца,
што няма трывог,
Што з недалёкай Хірасімы
Не паскубуць вятры мурог,
а толькі ціхія павевы
Хваляюць ільмакі ў тузе.
Яны ўдваіх,
Адам і Ева,
Капаюць бульбу
у тайзе.

* * *

Сюды,
    ў дажджы,
                    ў мароз сіберны,
Аратаі і кавалі,
З-пад Вільні,
    з Віцебскай губерні
Гадамі
    землякі брылі.
Над імі
    выраі ляцелі
Дамоў,
    да веснавых грамоў,
І хмаркі плавалі,
    як цені
Дымоў
    з астылых каміноў.
Ад роднага стала,
    ад бульбы
Дарогі розныя вялі:
Адных —
    даўгі рубель
                    і булкі
Завабілі на край зямлі.
Тых —
    залатая ліхаманка
Занесла ў непралазь пургі.
Не горача пад лахманамі
Было ад вогнішчаў тайгі.
Ну а каму саболі пасвіць
Давер'е аказаў урад.
Пёс —
    конь натурлівы —
да шчасця
Не вёз:
    быў час, як канакрад.

*

А раніцай
                  туман над сопкай —
Густая пара
                  над катлом:
Знаёма пахла
                  бульбай сопкай,
Сялом,
                  пакінутым жытлом.
Там
                  на страсе пяе салома,
Як чарацінка ў крыгаход.
І песня родная
                  і слова
Былі раднейшыя штогод.
Вякі...
Прыморскія размахі...
Забьўся чорны хлеб,
                  але,
Як незабыўныя прысмакі,
Гасціла
                  бульба на стале.
І зазімкам,
                  калі на тоні
Ішло дасвецце ў туманах,
Яна
                  згрубелья далоні
Кабетам халадзіла ў снах.
Хаціны,
                  што ў лясных паветах
Замёў каторы ліставей,—
На шчодрай далані планеты
Былі
                  ад бульбінак драбней...

*

Не хвалімся
                                часінай тою,
Калі яе —
                        усім на страх —
Палілі
                з прастатой святою,
Як ерэтычку,
                        на кастрах.
Ды ў прыску
                        бульбу ўгледзеў продак,
Калі карчы зглыдаў агонь,
І, нібы ўзважваў самародак,
З далоні кідаў на далонь.
Яна —
                не майце бульбу ўлегцы—
З усімі стравамі
                        на «ТЫ».
Гурок,
                каб з ёю попlech легчы,
Дае нырца ў расол круты.
І смагне селядзец у леку,
І ў лютай пары
                        млее кроп.
Яна сюды прыйшла здалёку —
У баразне
                па трыццаць коп...
Дыміся бульбай,
                        край маленства.
Яе стварала спакваля
Па вобразу і падабенству
Свайму
                карміцелька-зямя.

*

Крычу на ўсё Прымор'е:
— Бульба!
Прымі паклон
ад земляка.
Расці,
з гарачых снежак гурба,
Што маці сыпле
з саганка.
Ні дождж,
ні град цябе не песціць,
Надзейны хлеб
маёй зямлі.
Не грэбвалі
табой і песняй —
З сабою землякі ўзялі.
А покуль
недзе спіць залева.
Тайфун
вятры ў мяхах вязе,
Яны ўдваіх,
Адам і Ева,
Капаюць бульбу
ў тайзе...

ПОРТ

Уладзівастоцкія нявесты
Сустрэнуць ветла
і няветла;
Ты не рыбак,
не кітабой,
Праходзь спакойна, сам сабой;
Паплаваў досьць
у «загранцы»,
Хай не хапаеш з неба зор,—
Пяшчотай позіркі ўзгарацца,
Ідзі на іх,
як на касцёр.
Год палюляла
у Брыстолі —
Жаніх ужо зусім прыстойны.
Ці кітабой ты,
ці рыбак,
Спяшайся загазаць
«кабак» —
Тут рэстаран завецца так,
Прывыклі дзверы да атак —
Гуляй, рыбак,
куляй, рыбак,
Шыкуй,
шчырэй кладзі «на бак»
Забудзь на час
тугу кают,
Тваёй ашчаднасці —
каюк!
... Упарта
познія
нявесты
Чакаюць
норда,
оста,
веста.
Усе вятры
з усіх шляхоў

Для іх прыносяць жаніхоў.
Не з карабля —
                                  дык топай міма,
Хоць паравозам галасі.
... Глядзяць
                                  зялёнымі вачыма,
Як незанятыя таксі...

ВЯСЁЛКА

Гультайкі
і папрашайкі,
Круцячы віражы,
Кружацца,
кружацца чайкі,
Цыганячы:
— Паваражы!..
Навошта
трынаццаць сутак
Ім, рыбакам, варажыць?
У моры мужчынскі смутак
Вярэдліва варушыць?
Іх суджанья —
не русалкі,
На беразе тужаць адны.
За ўзгор'ямі,
за лясамі
Яны рыбакам не відны.
Прадзе туману ручайкі
Дасвецце на невады.
Ну, хопіць цыганіць,
чайкі,
Не навяшчуйце бяды...
Не чуюць нічога —
ў адчаі
Упарта гарлаюць адно.
...Вясёлка
пярсцёнкам вянчальным
Упала на звонкае дно.

УРАДЖАЙ

Яшчэ нямая
хвіліна адна...
Трал падымаюць
са дна марскога.
Лябёдкі жаласны скогат...
Қухталі—
Костачкі прыгаршчаў трала,
шклянныя,
балюча занымі:
рабрыну борта лічыць пачалі.
Тралмайстра — імгненным рухам! —
хапае крукам...
Льецца вады блакіт.
Бы загарпунены кіг,
сейнер кідаецца ў бакі.
І —
рыбакі
дыханне перавялі шчасліва.
Над палубай хмара парыпвае
з ліўнем
рыбным...
Вока ў пулятага мянта,
нібыта
планета жаху,
сыходзіць з арбіты...
Шчэлепамі разбітымі
пакутліва кратае
камбала бездапаможна пляскастая.
Як яна глянуць хоча,
ды
перабеглі на спіну вочы.
Рот замалы — не спытацца,
ліха адкуль...
Акунь
падласы
на ўвесь акіян бы зароў,
ды —
папяржнуўся уласным

пузыром.
Злязае,
сыплецца расплюхнутымі слязамі
непатрэбная болей луска.
У адчай траска
сківіцы,
    быццам рукі, заломвае.
Сівеюць косы
ціны зялёнай.
Чапляецца неба
за водарасці, карчы.
Нема
    рыба крычыць...

ГАСПАДАРЫ

Мядзвездзю на сонцы ўлежна,
Уежна каля раёў.
Пасёлак горна-таежны.
Далёкі
    Прыморскі раён.
Стагоддзяў мінула нямала,
А сопкі,
    як тья кіты,
На спінах трывалых трымаюць
Адны небасхіл круты.
У рэстаране «Хрустальны»
(Посуд з адменнага шкла)
Хрумсцяць рублямі —
    «хрустамі»,—
Вячэрняя змена прыйшла.
Вярнуліся толькі з сабою
Галодныя хлопцы ўсе,
Гарэлку прынеслі з сабою,
Льюць з-пад крыса
    пакрысе.
Дымяць ды гавораць кпліва:
— За сопкі ўцякла таньга...
Смакуюць таежнае піва,
Цямнейшае,
    чым тайга.
Буфетчыцы позірк ласкавы...
А заўтра
    цягліцам звінець:
Трымаюць учэпіста скалы
І волава і свінец...
Шумяць маладой тайгою
Бароды
    у гарнякоў.
...На Захад дыспетчары гоняць
Народы
    таварнякоў.

ДОМ НА СОПЦЫ

На сопку
    сцежка крутая,
На сопцы —
    дом камунальны.
Ля вокан ручай картавіць.
Вятры ў камінах канаюць.
Чарнявая маладзіца
Дадому рака прыходзіць.
Падоўгу ў люстэрка глядзіца,
Ёй хочацца быць прыгожай.
Ды як жа не маладзіца:
На ганку —
    бабіна лета,
Відаць,
    не растаць ільдзінцы —
Пад сэрцам,
    вострая, легла...
...Ён прыйдзе, як уцямнее,
І засаўку ўнепрыкметку
Галінкай адсуне неяк —
Не ўчуе нават суседка.
Агонь разальецца па шчоках,
Туга —
    ў сарамяівым паглядзе.
Нясмела просіць пяшчоты,
Як нешта чужое крадзе.
Шапне,
    што дачка заснула,
Ды густа распусціць косы.
Пра мужа пытаўся,
    махнула:
— Ат, сена сабакам косіць...
Мякчэй узаб'е падушку,
Дыханнем абдасць, як варам.
Калі на пасцелі душна —
Спусціся,
    паспі на хмары.
І пеўні з захмарных тронаў

Разбудзяць,
як даўняга сябра.
Сівінка пуху на скронях...
Сівец палын азяблы...
Даюць туманы дарогу,
Спакойныя старажылы.
Шумяць ручаі
ля парога —
Змываюць
сляды чужыя...

ЦІШЫНЯ

Размарыла тайгу,
Заглуш млее на пасецы.
Спляліся лімонніку пруткія лі'ны.
Самапасам
на выпасах верасня пасвіцца
Збродлівы статак пчаліны.
А «пастух» нетаропкі
чаруе над хаткамі,
І дымар, як хорт заганяны,
хакае.
Заблудзіла рачулка —
тужыць, вужкае.
Быццам поўні,
карцы
З маладой медавухаю.
Як асушым карцы —
Прэч з дарогі,
карчы!..
П'ём
ды аддзьмухваем пчол памаленьку.
Ці яны пахмялелі,
Ці карцы памялелі?..
Ад раёў,
медавухі
Над сціхлаю поймаю
Выспела цішыня,
звонам нас перапоўніла...
Светлы змрок загусцеўся,
як ліпец у ліпаўках.
Мёд пачуў —
надвячорак мядзведзем кльпае.
Мы і поўначчу поўную
не заносім за вуха.
І тайгою,
і рэкамі —
Скрозь пяе
медавуха.

ДЗЕД І МОРА

Пахне далонь
Залатога Рога
Нафтай,
далёкімі катастрофамі.
Змоўк акіяна насмешлівы рогат.
Цішыня тут,
як дзеўка-пярэстарак,
строгая.
Быццам на кухні агульнай,
грызуцца
Хвалі —
таксама з племя жаночага.
Глянеш:
Нептун пасівелы
з трохзубцам
Выйшаў на бераг,
гнецца пад ношаю,—
Гэта ловіць багром аскабалкі
Дзед,
што разлучаны з морам знямогаю.
Ўсё ж каля мора
старому забава.
Цягне дадому дровы намокля...
Дошкі цяжкія,
мачтаў абломкі,
Будуць трашчаць яны
ноччу завейнаю.
Спусцяцца нізка
ўспамінаў аблогі,
Дні маладыя
на момант вернуцца.
Зноўку тайфунам
насунуцца бровы,
Борт затрашчыць —
грукне хваля шалёная...
Салёныя дровы...
Слязіна салёная...

КАРЭЯНКА

Неону пара загарэцца —
Вуліцы акрыялі.
Запаленай цыгарэткай
Свеціцца карэянка.

У пурпуровым плаці
Прыцемак ясніць далека.
Збег да заліва з плачам
Вецер —
апёк далоні.

Гэткаю б цыгарэткай
(Будзе мне грэх адпушчаны)
Ноччу завейнай грэцца
У Белавежскай пушчы!

Гэткаю б зацягнуцца —
Каб аж з вачэй сузор'і!
Бору пад ветрам гнуцца,
Поўні — дрыжаць слязою.

Хай апякла б душу мне —
Толькі была б мая ўся.
Сцішыўся горад шумны,
Нават дыхнуць збаяўся.

Ціша стаіць такая —
Чуеш, як тукаюць туплі.
Ды карэянка знікае —
Вуліца ўраз патухла.

ЦІХІ АКІЯН

I

З салёнай пенай на губах
Яго Шаленства
Ціхі,
То зложыць крылы —
                                кволы птах,
То б'ецца парадзіхай.
Шпурляе ў бераг якары
І конскія падковы.
То,
                        вязень,
                                пад граніт гары
Пачне рабіць падкопы.
Прыдрэмле —
                                ўзбудзяць свежакі,
Забудзе на пакуты.
Ён —
Праметэй,
                                на ўсе вякі
Да голых скал прыкуты.
Арліць,
                        клякоча
  ураган —
Ляціць далёка клёкат.
Бурліць,
                        хляхоча
  Акіян,
Пакуль хапае клёку.

II

Сябе самога расцвяліў—
Бунтар змаўкае горда.
Адчаю ўпартага прыліў
Падкочваецца к горлу.

III

У ракаўках маіх вушэй
Табе не ціхнуць,
Ціхі.
Клубі, дзевяты вал,, вышэй —
Кадык з зялёнай ціны.
Бі чарапах
па чарапах,
Звіні струной прамою.
Тваім дыханнем
край прапах
Салёнае Прымор'е.
Цябе,
калі спакой багоў
Ты дзёрзкасцю парушыш
І выйдзеш з вечных берагоў,
Бяру я
на парукі!

БУЗКАШЫ

Ты не бачыў аніколі
Бузкашы?
Ты таджыку пра такое
Не кажы!

Не застольная бяседа —
Бузкашы:
Захапі казла ў суседа
І скачы.

Не зважаюць на начальства.
На радню,
Капыцяць і рвуць на часткі
Цішыню.

І чыны й пасады зніклі,
Зло — на злом!
Галава адно панікла
Над казлом.

Гэты козлік адпушчэння
Два пуды,
Не схаваш у кішэні —
Паўбяды!

Жарабца хлапец асмуглы
Закасіў.
Сам бізун, як тыя цуглі,
Закусіў.

Горды дзед
белагаловы,
Як Памір,
Б'е галопам, б'е галопам
Жоўты жвір.

Зашчаміў казла нагою,
Вецер — друг.
Мчыць пагоня, не нагоніць —

Блізка круг.

Не відаць у тлуме, ў гуле
Ну ані —
На казле ляціць дзядуля?..
На кані?..

Кінуў чорнага і крэкча,
Перамок.
Мо ў апошні раз старэча
Перамог.

Раздзімаюць горны-храпы
Скакуны.
Тут не возьмеце нахрапам,
Крыкуны.

Мы ў даліне ўтульнай спеем,
Бы ў кашы.
Не да працы, не да спеваў —
Бузкашы!
Валам валяць людзі звыкла
З кішлакоў,
Заганяюць матацькы,
Ішакоў.

Піялу з зялёным чаем
Асушы —
І прыпомніш ты з адчаем
Бузкашы.

У прэзідыумах млеюць —
Бузкашы,
На паважных асамблеях —
Бузкашы.
І на зборышчах паэтаў —
Бузкашы.

Ды таджыку ты пра гэта
Не кажы!..

ЭКСПРОМТ

Файзуло Ансары

Галава звiнiць гаямi —
Не мая вiна:
На святой зямлi
Хайяма
Нельга без вiна!

Хоць, я знаю, па карану
За глыток вiна
Буду пеклам пакараны —
Не мая вiна...

Што ж, парву я прымхаў петлi,
Вып'ю ўсiм назло —
Раем здасца нават пекла
З другам
Файзуло!

ДЗІЎНАЕ ІМГНЕННЕ

...радасць галавой да неба
даставала.

Амар Хайям

На поўнач лячу,
на поўнач —

Штоміг
ад цябе далей.

Мяне, завіруха, напоўні,
Лютуй ува мне,
шалей!

Аблогі
перамятае,

Аблокі
перамяло.

Няўжо
і хвіліна тая,

І ты —
гэта ўсё было?..

За бортам зіма неспакойна
Сярдзітай суседкай сапе.
Вязу я на поўнач

спякоту,

Нібы кантрабанду, ў сабе.

Спякоту тваю мне можна

Правезці —

хай снег растае,—

Паветраныя таможны

Ніколі не знойдуць яе.

Да холаду белы,

курыцца

Ад снежнага польмя дым.

Агонь гарачэй не ўгарыцца,

Не зойдзецца дымам густым...

Ідзе на зніжэнне —

на поўнач.

Маўчання настылага сум.

Я клічу цябе на помач,

Я выдыхаю:

— Ханум...

Рута – Мята

* * *

Ад
«не трэба, не трэба»
Да
«святло патушы»,
Як да сёмага неба,
Як да шчырай душы,
Як ад бліску маланкі
Да абложных грымот...
З вераснёвай палянкі
Хмеліць вераснем мёд.
Ліўнем стомленным стыну
На захмарнай градзе...
Прага
смаглай пустыні,
Спёка
спелых грудзей.
Толькі змроку густога
Захмялелы мурог,
Толькі светлая стома,
Толькі мясечка рог...
Ціха досвітак глянуў —
Стой,
імгненне,
замры!
Не спяшайся, бяглянка,
Мы адны на зямлі.
Можа, дзень пачакае.
Маладзкі,
пасвяці...
Ноч бывае такая
Толькі раз у жыцці...
Знелюбелы, нямілы
Дзень з-за мора ўстае.
Мне б вякоў не хапіла
Слухаць вочы твае...

* * *

Яшчэ гетэры старажытнай Грэцыі,
З начнога промыслу прыйшоўшы ўранні,
Хацелі ціхай калыханкай грэцца,
Хоць трошкі хатняга хацелі раю.

О мацярынства мацярык нязнаны:
Як ці гукай — ніхто не адгукнецца.
Яго заўсёды адкрываюць занавы,
Калі пад сэрцам нешта зварухнецца,

А ў сэрцы страх і слодыч тлеюць вугалем —
Усходзіцца пажар з малой іскрынкі.
У мласнасці саскі цяжэюць, смугляя,
Гатовыя пупышкамі раскрыцца.

І зацвілі пралескі вачанят,
Зазелянела лісце ручанят...
О мацярынства мацярык нязнаны.
Яго заўсёды адкрываюць занавы.

* * *

Надта доўга з люстэркам не раяцца
Маладыя жанчыны

раніцай.

На вуснах смага,
Пад вачыма —

смуга.

Маладыя каханкі,

абранніцы,

Іхняя зразумела туга...

Ходзяць сцішаныя,

заспанія.

На дасвеці ж яшчэ былі

Недзе ў небе

капрызнымі паннамі,

Ну, прынамсі,

не на зямлі!

Выгіналіся лозамі ніцымі,

Свой салодкі палон ірвучы.

У акно залатымі начніцамі

Зоркі біліся

уначы.

Азярынай. знямогі

Лёгка

Адпльвалі паромы сноў.

Дзень пагрукаў

няпрошаным лёкаем,

Непадступныя панны

зноў

Сталі хатнімі гаспадынямі —

Трэба ім

гатаваць, цыраваць,

Над каструлямі дымнымі

Цараваць...

У блакітныя шыбы раніцы

Б'ецца клопатаў мітульга.

І туманіцца,

не адтуманіцца

Пад вачыма смуга...

* * *

Клён звешваў над намі рудыя патлы.
Золкім дажджом пахлі
Губы твае гарачыя.
Можа, глядзеў маладзік
З-пад воблачных стрэх,—
Яго мы не бачылі.
Былі мы шчырыя ў тую ноч.
Дождж
Тваімі губамі пах.
Маўчаў зводнік-парк.
Першы дарослы страх...

* * *

Праходзім лесам.
Кажу я:
— Дрэвы,
Як людзі, такія розныя.
І ты мне спагадліва:
— Трэба дровы...
Лепей за ўсё бярозавыя...

ПАЦЕРКІ

Дождж рунь спаласкаў.

Вяз

пакарабаціла.

Для мяне з Полацка

Ясь

прывёз пацеркі.

Рыжаныкі, кірпаценькі

Любы Ясенька.

Іскрынкі-пацеркі

Павязаў пад ясенем.

Шыю мне апяклі

Пацеркі Ясевы.

Ад чаго, як жар, былі,

Не ведаю я сама,—

Ці ад палкіх губ,

Ці ад дужых рук.

Дождж ступаў:

туп-туп,

Гром гручаў:

грук-грук.

На паўнеба ясная

Бліскавіца бліскала.

Да мяне Ясенька

Туліўся блізенька.

Я ж, на ласку ласая,

Сэрца не сцешыла —

Ясенькава, Ясева

Муравее сцежка.

Я ж

у Яся адна.

Нас — не пяцёрка.

Камянькамі са дна

Блішчаць пацеркі.

Зоранькі-пацеркі,
Не магу спацейкі...

Як зачую крокі —
Ложак шырокі.
Як згадаю рукі —
Сяннік мулкі.

Хай вось толькі прыйдзе Ясь
Буду недачэпаю!
Пацеркі блісь ды ясь.
Брамка не зашчэплена...

РУСАЛКА

Ноч бліскавіцы выкрасала.
Кракталі хмары крыгаталам.
У жыцце бачылі русалку...
У жыцце, чулі, рагатала...

Калоссе зьлімі асцюкамі,
Відаць, калола — не зважала.
І з цела беллага сцякала
Вада халоднымі вужамі.

Калі дзень туманы насоўваў,
Залева ўспалася ў барознах —
Казалі, грэлася на сонцы
Проставалосаю бярозай...

Вятрэц гушкаўся на ракіце.
Цень бег сабакам за вазамі.
Вузлы знаходзілі на жыцце —
Яна,

вядома, завязала...

Дзяўчатанькі,
паверце слову,
Не йдзіце ў жыта за лясочкам —
У жыцце вас русалка зловіць,
Яна залашчыць, заласкоча.
Я лепей сам пайду...

Угаманіўся бор...

* * *

Ты —
    мой трывожны успамін,
Шчыміш і не даеш спакою,
Нібыта ўдар тугіх галін,
Адпушчаных чужой рукою.

Наноў не зашумець лясам,
Туга на лядах гаспадарыць.
Я дрэвы ўсе павысек сам —
Галіны больш
    не ўдараць.

* * *

Угаманіўся бор.
Туга нязвыкляя.
Бору свой боль
Не выказаць.

Ані скальхні —
Туга навокала.
У цішыні
Вавёрка зацокала.

Знайду твой клад —
Нідзе не падзенешся!
Узнімаю пагляд —
Аж дзве, маладзенькія.

Сядзяць на суку,
Ускідваюць хвосцікі,
Нібы на палку
Хвашчынкі хвошчуцца.

Востраць кіпцюркі
Аб кару кволую,
І — лятуць языкі
Рыжага польмя.

Не ўгледзеў, куды
Ласухі скочылі...
Такой бяды ім,
Што сосны падсочаны!

КАЛЯНДАР

Я каляндар стары гартаю —
Вяртаюцца, як гусі, дні.
І голас выраю гартанны
Звініць у сіняй вышыні,

Хачу — і доўга будзе лета,
Прадвесне.
Дзякуй, каляндар,
За права казачнае гэта:
Я — году цэламу ўладар.

Дні непрыемныя мінаю,
Нібыта не было зусім,
Змарнованых не ўспамінаю,
Цяпер я — люты вораг ім.

Ну а яны глядзяць лісліва!
«Калісьці нас не праганяў...»
Няшмат жаданых і шчаслівых,
Непажаданых дзён — гайня...

Ару нанова, сею, лешу
Абшар сваіх пражытых дзён —
Сябе гульнёй дзіцячай цешу —
Кручу я млён пустых жарон.

ЛЯСНЫЯ КЛАДЫ

Галін старэчыя рухі.
Глушэюць у лесе клады.
Крыжы распасцерлі рукі —
Заўчасна не пусцяць сюды.

Павук нешта тчэ на кроснах.
Маўчыць цішыня штодня.
І толькі ў борцях на соснах
Прамыслых пчол сумятня...

* * *

На правадах ціхутка
Іней расце, як трава.
Рэчкаю, ў лёд закутаю,
Апошні цячэ трамвай.

На стыках
Са стукам парышвае —
У плыні ў зубах камянькі.
А гукі ўсё б'юцца рыбамі,
Шукаюць свае касякі.

І голас твой
З тымі гукамі
Лапоча тугім плаўніком.
Палонка,
Што ў шыбе прахукана,
Зацягваецца лядком...

* * *

Нават вечнасці памяць светлая
Не змагла б прыгадаць,

калі

Прыбіла прыбоем Сусвету
Да выспачкі плоднай —
Да нашай Зямлі —
Тваё зярнятка галоднае,
Жыцця спрадвечнае Дрэва.
Але табе забывацца не трэба,
Што зелянееш ты

ад вясны да вясны

Чалавечымі пакаленнямі,
Што ўвосень сваю яны,
Як лісты,
калісьці зялёныя,
Дол, настылы да звону,

панікла

Укрываюць, каб ты не калела,
Каб не галела сукамі.
А прадвесне ўжо ніткі
На новае ўбранне табе сукае.

Шчыравала пчала...

ВЯРТАННЕ Ё ПЕРШЫ СНЕГ

Аднагодак маіх мар пра палёты,
Такі ж, як і я,

дзівак,

Ляціць,

Ад хмар і аварый далёкі,

Анёл — АН-2.

Сусед

капялюх на вуха ссунуў,

Спіць, як святы Ілля.

Я ўніз пазіраю з сумам —

Лысее мая зямля...

Хуткасьць АН-2 набірае

(Яшчэ не зусім злянеў).

Цяпер ляцім над барамі —

Пад Полацкам зеляней.

Не нацешуся

з хваінак бухматых,

З гэткам якраз хвастом

Кошка Найда ўбягае ў хату,

Калі яе напалохае хто.

Мясціны родныя чытаю запоем.

Там-сям пазаснягаў дол.

Нарэшце

Полацкае аэраполе.

Па выбоінах скача анёл.

Дзень добры, Полацк,

паклон, зямляча!

Мне, думаю, знойдзеш начлег.

Досвіткам заўтра паеду ва Ёшачы —

У першы свой снег.

*

Вясёлы
прыгарадны аўтобус.
Вясёлы
падмёрзлы бальшак.
Не едзем — плавём.
Пэўна, часам нядобрым
Ноеў каўчэг
калыхаўся так.
Спыняемся
ледзь не ля кожных весніц.
Шафёр памяркоўны ў нас.
Галасуе нядзеля,
просіць падвезці —
На рынак трэба паспець у час.
Пад хусткай тоўстай,
як пад шахою.
Садзіцца і не спяшае-такі
Аддаць шаферу
Нагрэтыя ў руцэ пятакі.
Пазяхае ў рукаў салодка.
Аглядаецца па баках.
Паддзёўка
пахне свежай саломай,
Марозам прыхопленай на таках.
Маўчыць нядзеля.
Не да вясёлых плётак.
Трымае каля сябе хатулькі,
Таго-сяго прадасць на зваротак —
Глядзіш, і купяць
з лёгкай рукі.

*

Можа ўсё гэта
толькі ў сне.
Сніцца мне —
прачынацца боязна.
Хата матчына —
першы снег...

Неглыбокі —
аеру да пояса.
Ад надобрага вока сцярог
Гэты міг —
каб парой не сурочыла.
Незаследжаны двор...
Парог...
А на плоце — сляды сарочыя.
Што прыносіла ўжо сюды?
Што пляткарыла,
белахвостая?
Я вяду за сабой сляды
Да свайго
запаветнага вострава.
Я ж адсюль за сабой сляды
Вёў
няўпэўненныя, таропкія.
Як і некалі,
малады,
Першы снег
мне траскоча сарокаю...
Зноў мароз раскусіў арэх,
Завіруха ў барах заенчыла.
Першы снег...
Да суседа бег
І выпрошваў
лапку заечую.
З падарункам стральца да відна
Пёрся ў школу
вясёла зажураны.
Лапкай дошку сцірала адна
Акуратнейшая дзяжурная.
Больш не буду,
паверце, зайцы,
След спакойны таму парукаю.
Першы снег...
Трэба ў хату зайсці,
У далёкія сны
пагружацца...

*

Можна мароз палаяць,
Між іншым,
разам з дарогай.
Дровы ў печы палаюць.
Палаюць на шыбах дровы.
Сняданне позніцца трошку.
Садзіцца поплич развага...
Да капусты —
«бульба ў панчошках».
Не спяшаючыся разуваю.
Скруціўся вожыкам
куст агрэсту,
Відаць, спіна замлела.
Бліжэй да акна пагрэцца
Яблынька падышла
нясмела.
Вернецца цвет па вясне
пакрыёма
З цёплага выраю,
з поймаў.
Тваю сяброўку з мікрараёна
Я міжволі ўспомніў.

.....

Першы снег
на самотную падаў.
Стаяла сярод будынін блочных
На месцы
былога саду,
На месцы
будучай плошчы.
Вецер зубамі ляскаў.
Не магла зразумець адразу,
Ці ёй зрабілі ласку,
Ці пакінулі на абразу?..
Успамінала
суседак гордых,
Туман падласы,
Як дзяўчына,

што ў горад
У нянечкі падалася.
Сеяўся мароз
праз сітца.
Асталася ў снежным ранку.
.....

Пасаромелася папрасіцца
Узяць да цябе,
ушачанка.
Мароз, нават самы заядлы,
Тут быў бы слабак.
Як ты ў кажушку б стаяла
У зялёным,
з яловых лапак...
Зямлячка,
шануй сваё семя,
На роднай зямлі караніся.
Хай не зводзіцца племя
Тваіх анісаў,
анісак,

*

Як ціхая аблачынка,
Нада мной праплывае
мама.
Спакой забыты
на стол аблакціўся,
Углядаюся —
пазнаю памалу.
Як ціхая аблачынка,
Як аб'інелая арабіна,
Спакой неспакойна
водзіць плячыма —
Іх,
партызанскія,
Некалі куля прабіла...
Маці ставіць на стол гарнушак,
Цёплы ад сырадою.
Я ў роднае слова вярнуўся,

Без яго —
сірата сіратаю.
А хто там тупае каля ганку?
Венікам абмятае ногі?..
Зайшла.
Па голасу пазнаў калыханку.
— За стол, калі ласка,
спачні з дарогі.
Вось мне ўжо і трыццаць з гакам,
А ты па-ранейшаму маладая.
Загадай мне
свае загадкі —
Ці ўсе цяпер адгадаю.
— Ішоў тота каля плота,
пытаўся ў жмуры:
«А ці дома ляпа?..»
— Адгадаў..
— А ці помніш?
Жыў-быў бацян
На высокіх нагах,
На шырокіх лугах,
Ставіў пунькі-прыпунькі,
Накашваў сенца-сянца.
Будзем пачынаць зноў з канца?
— Будзем!..

*

Толькі трэба
спачатку
Добрых сяброў адведаць.
Пакланіцца бору з пашанай —
Мяне засланяў ад ветру.
Пашаптацца з чаротам
на возеры Ваўчэнскім.
Голас паслаць да прасторы ў сваты.
Поціск рукі зямляцкай, чэснай
На сваёй далані
узважыць.

*

Першы снег
ва ўсім наваколлі.
Светла —
куды ні глянеш.
Завірух белагрывыя коні
Яшчэ не зацугляны.
Быццам снег вытрасаюць
з запазух:
Ціхі-ціхі,
да звону,
да болю,
Ён,
як прысакам,
засыпае
Жар лісцяў дубовых.
Маўчыць цішыня,
ці чаго недачула,
Ці нешта ёй толькі адной вядома.
Не замерзла мая рачулка-качулка —
Крывуха
з крутой вадою.
Глянеш —
даешся дзіву:
Плыню трава зелянявая ўзнята.
Чуваць на дне
каменьчыкаў ціўкат,
Нібы пакінутых качанятак...
Бор грэе ў сняжку
азяблыя ногі.
Аглух ад шапкі калматай.
Поплаў рыпіць пада мною,
Як шыбіна пад алмазам.

*

... Трывалы,
нібы беларусы ўсе,
Бог са старога мужыцкага роду
У белым, расхрыстаным кажусе,
Босы ходзіць

Зюзя сівабароды.
Захоча пагрэцца —
                                  гакне ззаўха
Цяжкай булавой з кукарэчын.
Траха не абваліцца неба страху.
У барах толькі рэха закрэчка...
... За плячамі ў нядзелі мяшок,
З яго вытыркаецца тут жа
Ружовы
                                  з дзірачкамі пятачок.
Малеча па браціках тужыць.
У хаце абносяць вакол стала
Тры разы, каб ручыў,
                                  быў свойскім,
Аб засланку труць,
                                  каб тоўстай была.
Саланіна,
                                  каб раставала воскам...
... Сівераюць настольнікі,
                                  Ручнікі,
Дакраніся — гатовы зафыркаць.
А ў драўляных ластвак
                                  зябнуць кіпцюркі,
Інеюць хвасты-растапыркі...
... Гаворку сабак
                                  зразумеў стралец —
Навучыла змяя.
— А што ў казцы
Пра белых авец?
— Тут ёй і канец.
Другую трэба прасіць,
                                  каб яшчэ раз не ашукацца...
... Падбіты лётчык
                                  з Вялікай зямлі
Прыходзіць доўга ў прытомнасць.
Дзе яго збілі,
                                  калі,
Ніяк не можа прыпомніць...
Нервова компаса стрэлка дрыжыць.
Б'ецца жылка на скроні часта.
«Відаць, над зямлёю мне ўжо

не кружыць»,—
Гаворыць лётчык з адчаем.

.....

Усё гэта
    ў першым снезе маім,
Чыстым,
    як слова «мама».
У бары маім першым,
    сівым,
Ні галінкі не надламана.
Не замялі вятры палазні,
Што дадому вядзе
    па гасцінцу старому.
... Ані следу здрады,
    хлусні,
Ні слізгот,
    ні заносу,
    ні стромы
На незаследжаным снезе...

ПРАЗ ЧАРАТЫ ШТЫКОЎ

*Повій, вітру, з України.
З українскай народнай песні*

Высока ты пралёг,
Чумацкі шлях!
Звязаны крылы —
да цябе не ўзвіцца.
Ані скранецца з мелі
Мангішлак —
Цяжкая запарожская пльвіца...
Напомніць пра забытую вясну.
Дзе ў ноч ласкавую таполя млее,
Узяўшы ў «засень»
голую спіну
Адзіная
«зялёная алея».
У каганцы за грэшніка
з туті
Кіргізы ўночы спяляць лой баранні,
Вадой напоўняць
каганец другі,
Каб птушкі памаліліся
уранні.
Далёка вы, далёка,
курганы!..
Хто ўспомніць грэшную душу захоча?
І нават
воран з роднай стараны
Не прынясе пяску
засыпаць вочы...

II

Без радзімы,
як стэп, усмяг,
Знасіліся чорныя бровы.
О як бы напіцца
ўсмак
Салодкай вады Дняпровай.

У Суботаве на тары
З дарагой зямлячкай
па-свойму
З ціхай песняй пагаварыць,
Пра міную славу ўспомніць.
Усё абысці да дня.
Пашумець з зялёнай дубровай.
Схаваць,
як цёплае птушаня,
Запазуху
роднае слова...

III

Да сына любага спяшаўся
Дняпро Славуціч, плыў у сны,—
І расступаліся з пашанай
Лясы і горы, курганы.
Драмала цішыня ў лагодзе.
Раса не пакідала траў.
Праз чараты штыкоў праходзіў,
Праз варту ціха.
Сына браў.

І да матулі Украіны
Удвух вярталіся. Яна
Іх выглядала ўжо з даліны
У белай світцы з тумана.
На галаве вянок з барвінка,
Трывога й радасць у вачах.
«Ці, сынку, назусім?» Хусцінка
Ляжала хмаркай на плячах.
Матуля песню калыхала,
Яе забралі кабзары.
І песня сумная памалу
Плыла без вёсел па зары...
Дзень заірзаў канём казацкім.
А там, як вол, цягнуўся ледзь.
Дарога доўгая ў казарму,
Ды грэба да зары паспець.

IV

Посах вярбовы

пусціў карані,
На прагорклай зямлі
прыжыўся.
Только ў вязня
няма радні —
На чужой старане чужы ўсім.
Посах вярбовы
вярбою стаў,
Пагаворыць хаця з лістамі...
Сад вішнёвы,
калыска,
стаў —
Недарэчнаю казкай сталі.
Быццам
першы на ўсёй зямлі,
Босы след
на сцяжыне ўбачыў...
Знік —
і вочы слязой замгліў,
Першай,
бацькавай,
След дзіцячы...

V

Дочкі любыя і сыны,
Так і просяцца ў Вільню
думы
Да шаснаццатае вясны.
А вясну называлі
Дуняй.
Каб не знаў іх
разлукі час,
Каб няволі не знаў
каханы,
Шчыра бога маліла не раз
У касцёле святое Анны.
Не ўмаліла...
А можа мана?
Бровы чорныя падымаючы,
Можа
не спявала Вясна:

— Цякла рэчанька шчэ Дунаечка...

VI

Вярнуўся дамоў Браніслаў.
Знаёмаму кланяўся шляху.
У Слуцкіх лясах, напісаў,
Бярозы адлігай
пахнуць.

...Няўжо украінскі парог
Не суджана вязню прывеціць,
Прыйшоўшы з далёкіх трывог?
Змяні свой кірунак,
Вецер.

Там неба такой вышыні,
Як болей нідзе на свеце.
Ты ветразі добра напі.
Хіба табе цяжка,
Вецер?

Мо «Ластаўка» і прынясе
Свігальны той ліст увечар.
Напі толькі ветразі ўсе.
Злітуйся,
Вецер!..

VII

Дзе ж тут будзе галінка сасны,
Каб з жаданай пабрацца,
зялёная?..
Хоць часцей бы заходзіла ў сны
Нарачоная незаручоная
воля...

© OCR: Камунікат.org, 2013

© Інтэрнэт-версія: Камунікат.org, 2013

© PDF: Камунікат.org, 2013

ЗМЕСТ

Начныя азярыны

Вечнасць

Мая бацькаўшчына

...Плывуць плыты

Верасовачка

Год

...Маторы наклёнулі

Белья ночы

...«На Беларусі пчолы, як гусі»...

Камяні Брэсцкай крэпасці

Арцель інвалідаў

...Паката дах апусціў плячо

Шапка

Дзятлінка

Партызанскія котлішчы

Неруш

Кашуля Паўлюка Труса

...Шыбы рады

Дуброўка

Стары ляснік

Мая мова

Партызанскі край

...Прачынаюся ад клёкату

...Ішла над ціхім лесам поўня...

...Птушкамі колісь былі цыганы...

Зямля

...Надта заядлы рыбак Адвячорак

Зазімак

Лісток ушацкай восені

Памяці А. В

...Ліст высах, ззалелы

Лясная дарога

Паэма жытняй скібе

...Удары перуна

Леснічоўка Вэдзіс

Рыжскія рукавічкі

Еўразія

Чалом табе, Енісею!
Усінскі тракт
Мараду зразаюць панты
...Як лёгкую лодку
Расказ начальніка будаўніцтва
Падплывагачы да Дудзінкі
Талнашка
Тува
Каргыраа
...Пашой сапе
Адам і Ева
Порт
Вясёлка
Ураджай
Гаспадары
Дом на сопцы
Цішыня
Дзед і мора
Карэянка
Ціхі акіян
Бузкашы
Экспромт
Дзіўнае імгненне ...

Рута – мята

. . . Ад «не трэба, не трэба»
...Яшчэ гетэры старажытнай Грэцыі...
...Надта доўга з люстэркам не раяцца.
...Клён звешваў над намі рудыя патлы,
...Праходзім лесам
Пацеркі
Русалка

Угаманіўся бор

...Ты — мой трывожны успамін
...Угаманіўся бор
Каляндар
Лясныя клады

...На правадах ціхутка
...Нават вечнасці памяць светлая

Шчыравала пчала...

Вяртанне ў першы снег
Праз чараты штыкоў

Барадулін Рыгор.
Неруш. Мінск, «Беларусь», 1966
160 с. Бел2

На беларусском языке
Рыгор Иванович Бородулин

НЕРУШ

Кніга выдадзена па арыгіналу-макету
Рэдактар Хв. Жычка
Мастацкі рэдактар Л. Прагін
Тэхнічны рэдактар Г. Федарук
Карктар Н. Блюмкіна.

АТ 08698. Здадзена ў набор і падп. да друку
2/VI 1966 г. Тыраж 7000 экз. Папера № 1.
Фармат 70X108 1/32. Ф і з . друк. арк. 5. Ум. друк.
арк. 6,05. Уч.-выд. арк. 4,41. Зак. 1733. Цана
41 кап.

Паліграфічны камбінат імя Я. Коласа
Камітэта па друку пры Савеце Міністраў
Беларускай ССР. Мінск, Чырвоная, 23.